

THỰC TRẠNG GIÁO DỤC MÔI TRƯỜNG CHO TRẺ MẪU GIÁO 4 – 5 TUỔI TẠI MỘT SỐ TRƯỜNG MẦM NON Ở THÀNH PHỐ ĐÀ NẴNG

TRẦN HỒ UYÊN

Trường Đại học Sư phạm – Đại học Đà Nẵng

Tóm tắt: Giáo dục môi trường là quá trình trang bị cho con người những kiến thức cơ bản để từ đó hình thành được thái độ, hành vi đúng đắn đối với môi trường. Đây là một việc lâu dài, phải được thực hiện trong hệ thống giáo dục quốc dân và bắt đầu ngay từ lứa tuổi mầm non. Bài báo này nghiên cứu và tìm hiểu thực trạng của việc giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi tại một số trường mầm non ở thành phố Đà Nẵng. Kết quả nghiên cứu cho thấy, tại các trường mầm non ở thành phố Đà Nẵng, việc giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi đã và đang được quan tâm thực hiện, tuy nhiên hiệu quả mang lại vẫn chưa cao, chưa đáp ứng được nhu cầu tìm hiểu, khám phá thiên nhiên của trẻ.

Từ khóa: Giáo dục môi trường, trẻ, trường mầm non

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Môi trường có vai trò quan trọng đối với sự sống và chất lượng cuộc sống của con người, cũng như đối với sự phát triển bền vững của đất nước. Tuy nhiên, hiện nay môi trường trên thế giới cũng như ở Việt Nam đang bị ô nhiễm và suy thoái nghiêm trọng đã gây nhiều ảnh hưởng tiêu cực đến chất lượng cuộc sống. Một trong những nguyên nhân đầu tiên dẫn đến hậu quả này là do sự thiếu hiểu biết về môi trường và thiếu ý thức bảo vệ môi trường của một bộ phận người dân [1]. Do đó, bảo vệ môi trường đang là vấn đề mang tính sống còn của đất nước, và giáo dục môi trường là quá trình trang bị cho con người những kiến thức cơ bản để từ đó có thể hình thành được thái độ, hành vi đúng đắn đối với môi trường.

Độ tuổi mầm non là giai đoạn phát triển rất nhanh về nhận thức. Giáo dục môi trường cho trẻ từ độ tuổi này giúp trẻ có những khái niệm ban đầu về môi trường sống của bản thân mình nói riêng và con người nói chung. Từ đó, trẻ biết cách sống tích cực với môi trường nhằm đảm bảo sự phát triển lành mạnh của cơ thể và trí tuệ [2]. Đặc biệt ở lứa tuổi 4 - 5 tuổi, trẻ không ngừng hoàn thiện về các mặt thể chất tâm lý và hình thành nhân cách, vốn ngôn ngữ của trẻ đã phát triển, cơ tay đã hoàn thiện dần vì vậy rất thuận lợi để giáo dục môi trường cho trẻ ở lứa tuổi này. Tuy nhiên, đây là vấn đề mới nên đa số giáo viên mầm non chưa được đào tạo đầy đủ về môi trường và phương pháp giáo dục môi trường, do đó hiệu quả giáo dục môi trường cho trẻ mầm non vẫn còn nhiều hạn chế, ý thức bảo vệ môi trường chưa hình thành rõ nét ở trẻ.

Bài báo này nghiên cứu và tìm hiểu thực trạng của việc giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi tại một số trường mầm non ở thành phố Đà Nẵng nhằm đưa ra những căn cứ thực tiễn cho các nghiên cứu sau có cơ sở để đề xuất được các biện pháp

nâng cao hiệu quả giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 – 5 tuổi tại thành phố Đà Nẵng, góp phần hình thành nhận thức và hành vi đúng đắn ở trẻ.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Để tìm hiểu thực trạng giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi tại một số trường mầm non ở thành phố Đà Nẵng chúng tôi đã phối hợp các phương pháp nghiên cứu của ngành khoa học xã hội đó là: khảo sát bằng phiếu điều tra, quan sát, đàm thoại, phân tích, tổng kết kinh nghiệm. Sau đó, sử dụng phương pháp thống kê toán học để xử lý các kết quả khảo sát.

Chúng tôi tiến hành khảo sát bằng phiếu điều tra ở tất cả các giáo viên dạy lớp trẻ 4 – 5 tuổi tại 04 trường mầm non trên địa bàn thành phố Đà Nẵng, cụ thể như sau:

Trường	20 - 10	9 - 5	Hoa Phụng Đổ	Tuổi Thơ
Số lượng	06 giáo viên	06 giáo viên	06 giáo viên	04 giáo viên
Tổng cộng	22 giáo viên			

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

3.1. Thực trạng nhận thức của giáo viên về sự cần thiết giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi

Bảng 1. Mức độ cần thiết của việc giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi

STT	Mức độ	Kết quả	
		Số lượng (người)	Tỷ lệ (%)
1	Rất cần thiết	19	86
2	Cần thiết	3	14
3	Không cần thiết	0	0

Bảng 1 cho thấy: 100% giáo viên có nhận thức đúng đắn về sự cần thiết của giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi. Trong đó, có 19/22 giáo viên (chiếm tỉ lệ 86%) ở một số trường mầm non tại thành phố Đà Nẵng đều cho rằng giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi là rất cần thiết. Con số này chiếm tỉ lệ rất cao, điều này thể hiện được tầm quan trọng của việc giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi.

3.2. Thực trạng về mục tiêu giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi

Bảng 2. Mục tiêu giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi

STT	Mục đích	Kết quả	
		Số lượng (người)	Tỷ lệ (%)
1	Giáo dục trẻ bước đầu có ý thức quan tâm đến vấn đề môi trường	20	90
2	Giáo dục trẻ nhận biết được trách nhiệm của mình trong việc bảo vệ môi trường	19	86
3	Hình thành cho trẻ biểu tượng về môi trường sống	19	86
4	Giáo dục trẻ tích cực tham gia các hoạt động giữ gìn, bảo vệ môi trường.	18	81

5	Mục tiêu khác	0	0
---	---------------	---	---

Kết quả khảo sát cho thấy đa số các giáo viên đều đã xác định đúng đắn các mục tiêu cần đạt được khi giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 – 5 tuổi. Trong đó, mục tiêu giáo dục trẻ bước đầu có ý thức quan tâm đến vấn đề môi trường được các giáo viên lựa chọn nhiều nhất với tỷ lệ 90%. Không có giáo viên nào đưa ra thêm mục tiêu khác ngoài những mục tiêu có sẵn trong phiếu hỏi.

3.3. Thực trạng về nhiệm vụ giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi

Bảng 3. *Nhiệm vụ giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi*

STT	Nhiệm vụ	Kết quả	
		Số lượng (người)	Tỷ lệ (%)
1	Tạo cơ hội cho trẻ được tiếp cận với môi trường, khám phá môi trường xung quanh	22	100
2	Tạo điều kiện cho trẻ được trải nghiệm trong môi trường	22	100
3	Rèn luyện kỹ năng hành vi, thói quen bảo vệ môi trường cho trẻ.	20	91
4	Tạo cơ hội cho trẻ được chia sẻ hiểu biết, suy nghĩ, xúc cảm, tình cảm về các vấn đề môi trường và việc bảo vệ môi trường.	16	73
5	Nhiệm vụ khác	0	0

Bảng 3. cho thấy: đa số giáo viên chọn 3 - 4 nhiệm vụ đưa ra sẵn, trong đó 2 nhiệm vụ tạo cơ hội cho trẻ được tiếp cận với môi trường, khám phá môi trường xung quanh và tạo điều kiện cho trẻ được trải nghiệm trong môi trường đều được các giáo viên lựa chọn (100%), đây là 2 nhiệm vụ để đạt được mục tiêu về nhận thức trong việc giáo dục môi trường cho trẻ, giáo viên cung cấp và hình thành cho trẻ những biểu tượng ban đầu về môi trường sống, tài nguyên, các hiện tượng thiên nhiên, mối quan hệ giữa con người với môi trường và việc bảo vệ môi trường, giáo dục trẻ bước đầu có ý thức quan tâm đến các vấn đề môi trường. Nhiệm vụ rèn luyện kỹ năng hành vi, thói quen bảo vệ môi trường cho trẻ nhằm đạt được mục tiêu về kỹ năng trong việc giáo dục môi trường cho trẻ, giáo viên sử dụng các hoạt động đa dạng ở trường mầm non để tạo điều kiện cho trẻ có thể vận dụng kiến thức vào các tình huống thực tiễn cụ thể hằng ngày, nhiệm vụ này được 20 giáo viên lựa chọn, chiếm tỷ lệ 91%. Nhiệm vụ tạo cơ hội cho trẻ được chia sẻ hiểu biết, suy nghĩ, xúc cảm, tình cảm về các vấn đề môi trường và việc bảo vệ môi trường được chọn ít hơn với tỷ lệ 73%, ở nhiệm vụ này giáo viên hình thành cho trẻ thái độ đúng đắn với bản thân, cộng đồng và với môi trường sống; giáo dục trẻ tình yêu quê hương đất nước, yêu thiên nhiên. Điều này cho thấy, đa số giáo viên nắm được các nhiệm vụ giáo dục môi trường cho trẻ tuy nhiên vẫn chưa đầy đủ.

3.4. Thực trạng về mức độ giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi

Kết quả khảo sát ở bảng 4 cho thấy giáo dục môi trường cho trẻ 4 - 5 tuổi là một nội dung luôn được tiến hành ở một số trường mầm non tại thành phố Đà Nẵng. Trong đó,

82% giáo viên thường xuyên và đặc biệt có 18% giáo viên rất thường xuyên giáo dục môi trường cho trẻ. Việc giáo dục môi trường thường xuyên cho trẻ sẽ giúp trang bị cho trẻ kiến thức về bảo vệ môi trường và từ đó hình thành được hành vi bảo vệ môi trường như một thói quen hằng ngày ở trẻ.

Bảng 4. *Mức độ giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi*

STT	Mức độ	Kết quả	
		Số lượng (người)	Tỷ lệ (%)
1	Rất thường xuyên	4	18
2	Thường xuyên	18	82
3	Hiếm khi	0	0
4	Không	0	0

3.5. Thực trạng về các nội dung giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi

Bảng 5. *Nội dung giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi*

STT	Nội dung	Kết quả	
		Số lượng (người)	Tỷ lệ (%)
1	Con người và môi trường xung quanh	22	100
2	Con người và thế giới động, thực vật	22	100
3	Con người với các hiện tượng thiên nhiên	20	91
4	Con người với tài nguyên	19	86
6	Nội dung khác	0	0

Qua bảng 5, có thể thấy được đa số các giáo viên đều nắm được các nội dung giáo dục môi trường cho trẻ 4 - 5 tuổi, trong đó tất cả các giáo viên đều lựa chọn 2 nội dung con người với môi trường xung quanh và con người với thế giới động, thực vật (tỷ lệ 100%), đây là những nội dung gần gũi với trẻ và có điều kiện để tiến hành lồng ghép trong nhiều hoạt động hơn so với các nội dung khác. Hai nội dung còn lại cũng được đa số giáo viên lựa chọn, chỉ có 2 - 3 giáo viên không lựa chọn các nội dung này, nguyên nhân có thể một số giáo viên này vẫn chưa cập nhật đầy đủ nội dung giáo dục bảo vệ môi trường cho trẻ mầm non. Các nội dung giáo viên lựa chọn để giáo dục môi trường cho trẻ 4 - 5 tuổi đều nằm trong nội dung chương trình giáo dục môi trường cho trẻ mầm non. Không có giáo viên nào mở rộng đưa thêm nội dung khác.

3.6. Thực trạng về phương pháp giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi

Bảng 6. *Các phương pháp giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi*

STT	Phương pháp	Kết quả	
		Số lượng (người)	Tỷ lệ (%)
1	Quan sát, trải nghiệm thực tế	22	100
2	Đàm thoại	19	86
3	Sử dụng tranh ảnh	22	100
4	Trò chơi	20	91
5	Đọc thơ, kể truyện	15	68
6	Phương pháp khác	0	0

Bảng 6. cho thấy tất cả giáo viên đều sử dụng các phương pháp trực quan như quan sát, trải nghiệm thực tế và sử dụng tranh ảnh để giáo dục môi trường cho trẻ 4 - 5 tuổi. Các phương pháp tổ chức cho trẻ chơi trò chơi và đàm thoại được các giáo viên sử dụng ít hơn, tỷ lệ lựa chọn lần lượt là 91% và 86%. Phương pháp đọc thơ, kể chuyện chỉ có 68% giáo viên lựa chọn vì họ cho rằng việc sử dụng phương pháp này cần nhiều thời gian và các truyện, thơ có nội dung giáo dục môi trường chưa có nhiều hoặc chưa được phổ biến rộng rãi. Tuy nhiên, mỗi phương pháp đều có những ưu điểm riêng, chẳng hạn khi sử dụng phương pháp đọc thơ, kể chuyện cho trẻ nghe thì các nội dung giáo dục môi trường sẽ dễ đi vào lòng trẻ hơn vì trẻ sẽ chú ý đến những câu thơ có vần điệu hơn là lời nói bình thường của cô. Vì vậy để giáo dục môi trường cho trẻ 4 - 5 tuổi một cách có hiệu quả chúng ta cần phải sử dụng kết hợp nhiều phương pháp.

3.7. Thực trạng về các hình thức giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi

Bảng 7. Các hình thức giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi

STT	Hình thức	Kết quả	
		Số lượng (người)	Tỷ lệ (%)
1	Hoạt động học	18	100
2	Hoạt động ngoài trời	22	91
3	Hoạt động vui chơi	20	91
4	Sinh hoạt hằng ngày	16	73
5	Tham quan	12	55
6	Hoạt động khác	0	0

Qua bảng 7, có thể thấy rằng, 100% giáo viên giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi thông qua hoạt động học. Hình thức giáo dục môi trường thông qua hoạt động ngoài trời và hoạt động vui chơi được lựa chọn ít hơn với tỷ lệ 91%. Hình thức giáo dục môi trường thông qua hoạt động sinh hoạt hằng ngày có 73% giáo viên lựa chọn. Và hình thức tham quan chỉ có 55 % giáo viên lựa chọn. Nguyên nhân chủ yếu là do một số hình thức khó thực hiện vì tốn kém, mất nhiều thời gian và công sức nên các giáo viên còn e ngại thực hiện.

3.8. Thực trạng về lĩnh vực tích hợp giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi

Bảng 8. Các lĩnh vực tích hợp giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi

STT	Lĩnh vực	Kết quả	
		Số lượng (người)	Tỷ lệ (%)
1	Làm quen với toán	16	73
2	Làm quen với tác phẩm văn học	20	91
3	Âm nhạc	18	82
4	Tạo hình	20	91
5	Làm quen với chữ cái	15	68
6	Khám phá khoa học	22	100
7	Phát triển thể chất	18	82

Giáo dục môi trường cho trẻ mầm non là nội dung được thực hiện theo quan điểm tích hợp. Tại một số trường mầm non ở thành phố Đà Nẵng, tất cả các giáo viên được khảo sát đều có tích hợp nội dung giáo dục môi trường vào lĩnh vực Khám phá khoa học. 91% giáo viên có tích hợp vào lĩnh vực làm quen với tác phẩm văn học và lĩnh vực tạo hình. Lĩnh vực phát triển thể chất và âm nhạc có 82% giáo viên lựa chọn để tích hợp nội dung giáo dục môi trường. Lĩnh vực làm quen với toán, làm quen với chữ cái ít được các giáo viên lựa chọn để tích hợp hơn vì họ cho rằng các lĩnh vực này không phù hợp và khó tích hợp giáo dục môi trường. Qua trao đổi trực tiếp với các giáo viên cho thấy các lĩnh vực như phát triển thể chất, hình thành biểu tượng toán, làm quen với chữ cái, việc tích hợp nội dung giáo dục môi trường được thực hiện ở mức độ liên hệ một số phần, tùy thuộc vào từng hoạt động cụ thể. Ví dụ: ở lĩnh vực phát triển thể chất, khi luyện tập cho trẻ mẫu giáo bé đi trong đường hẹp, giáo viên có thể cho trẻ gánh nước đi trong đường hẹp và nhắc nhở trẻ không làm rơi vãi nước ra sàn nhà, qua đó lồng ghép giáo dục trẻ về vai trò của nước và cách tiết kiệm nước; hoặc ở bài tập khởi động, có thể cho trẻ mô phỏng minh họa các động tác có lợi – có hại cho môi trường như nhổ cỏ, ngắt hoa,... Ở lĩnh vực hình thành biểu tượng toán, khi dạy trẻ nhận biết số lượng, so sánh số lượng, kích thước có thể cho trẻ đếm số cây (lớn, có bóng mát) trong sân trường, so sánh cây cao – cây thấp,... qua đó tích hợp giáo dục trẻ về vai trò của cây xanh; hoặc so sánh cá lớn – cá bé thì có thể tích hợp về lợi ích của cá.

3.9. Thực trạng phối hợp với phụ huynh trong việc giáo dục môi trường cho trẻ 4 - 5 tuổi

Bảng 9. Thực trạng phối hợp với phụ huynh trong việc giáo dục môi trường cho trẻ 4 - 5 tuổi

STT	Hình thức	Kết quả	
		Số lượng (người)	Tỷ lệ (%)
1	Trao đổi với phụ huynh về giáo dục môi trường cho trẻ vào những lúc đón, trả trẻ	22	100
2	Tuyên truyền qua hình ảnh.	16	73
3	Hướng dẫn phụ huynh làm đồ chơi cho trẻ từ nguyên vật liệu phế thải	12	55
4	Hình thức khác	0	0
5	Không phối hợp với phụ huynh	0	0

Qua bảng 9 có thể thấy tất cả giáo viên đều có sự phối hợp với phụ huynh trong việc giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi bằng các hình thức khác nhau. Trong đó, 100% giáo viên chọn hình thức trao đổi với phụ huynh về giáo dục môi trường cho trẻ vào những lúc đón, trả trẻ vì hình thức này đơn giản, rất dễ thực hiện. 73% giáo viên chọn tuyên truyền qua hình ảnh và chỉ có 55% chọn hình thức hướng dẫn phụ huynh làm đồ chơi cho trẻ từ nguyên vật liệu phế thải vì các hình thức này cần phải mất nhiều thời gian để tổ chức thực hiện.

3.10. Thuận lợi và khó khăn trong việc giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi

Bảng 10. Thuận lợi và khó khăn trong việc giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi

STT	Yếu tố	Thuận lợi (%)	Khó khăn (%)
1	Không gian thiên nhiên	18	82
2	Điều kiện vật chất	91	9
3	Thời gian	36	64
4	Nhận thức của phụ huynh	45	55
5	Điều kiện địa phương, sự quan tâm của các cấp lãnh đạo	55	45
6	Yếu tố khác	0	0

Bảng 10 cho thấy, việc giáo dục môi trường cho trẻ ở một số trường mầm non tại thành phố Đà Nẵng đều có những thuận lợi và khó khăn. Đa số các giáo viên cho rằng, thuận lợi chủ yếu của việc giáo dục môi trường cho trẻ là do điều kiện vật chất đầy đủ, đa dạng (chiếm tỉ lệ 91%). Điều kiện địa phương cũng được các giáo viên cho là một trong những thuận lợi vì được sự quan tâm của cấp lãnh đạo, nhà trường (tỷ lệ 55%). Tuy nhiên, việc giáo dục môi trường cho trẻ còn gặp nhiều khó khăn, trong đó, do các trường đều nằm trong khu vực trung tâm thành phố nên diện tích trường nói chung và không gian thiên nhiên nói riêng còn hạn hẹp, chưa phong phú là khó khăn lớn nhất (tỉ lệ 82%). Yếu tố thời gian cho việc giáo dục môi trường cho trẻ một trong những khó khăn mà giáo viên gặp phải (tỉ lệ 64%). 55% giáo viên cho rằng nhận thức của phụ huynh chưa đồng đều về kiến thức và ý thức giáo dục bảo vệ môi trường cho trẻ, mặc dù thông qua các buổi họp phụ huynh hoặc giờ đón trả trẻ, giáo viên có tuyên truyền với phụ huynh về việc phối hợp giáo dục môi trường cho trẻ hoặc kêu gọi phụ huynh hỗ trợ các nguyên vật liệu phế thải để làm đồ chơi tái chế cho trẻ nhưng phụ huynh chưa hưởng ứng tích cực, phụ huynh ít khi để ý đến và ít khi trao đổi với giáo viên về các hành vi tốt/xấu với môi trường của trẻ khi ở nhà để giúp giáo viên có kế hoạch điều chỉnh, giáo dục cho phù hợp. Nhìn chung thì các khó khăn mà các giáo viên gặp phải vẫn còn nhiều hơn so với những thuận lợi trong việc giáo dục môi trường cho trẻ 4 – 5 tuổi.

3.11. Thực trạng hiệu quả của việc giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi

Bảng 11. Hiệu quả của việc giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi

STT	Mức độ	Kết quả	
		Số lượng (người)	Tỷ lệ (%)
1	Rất hiệu quả	3	14
2	Hiệu quả	17	77
3	Không hiệu quả	2	9

Qua bảng 11, có thể thấy chỉ có 14% giáo viên cho rằng việc giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi hiện nay là rất hiệu quả, 77% giáo viên cho rằng việc giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi hiện nay chỉ ở mức hiệu quả và vẫn còn 9% giáo viên cho rằng việc giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi hiện nay vẫn chưa đạt hiệu quả. Như vậy, nhìn chung việc giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo 4 - 5 tuổi